

Кікінежді О.М.,

доктор психологічних наук, професор, завідувач-професор кафедри психології ТНПУ імені В. Гнатюка, директор Науково-дослідного центру з проблем гендерної освіти та виховання учнівської та студентської молоді

НАПН України
okiki77777@gmail.com

ГЕНДЕРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Гендер як індикатор демократичності суспільства активізує перегляд пануючої дискримінації за ознакою статі, віку, дієздатності, раси, культури, віросповідання, етнічності у освітньо-виховному просторі України. Зайняте Україною 65-є місце в світі за рівністю жінок та чоловіків свідчить про соціальну затребуваність знаходження дієвих механізмів інституалізації вітчизняної гендерної освіти як реальної продуктивної сили та гаранту національної безпеки держави, бо саме через просвітництво та навчання можна сприяти руйнації міфів, які точаться довкола проблеми гендерної рівності. Як зазначила Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич, «головна проблема розвитку гендерної освіти в Україні – це недостатнє розуміння суспільством цієї тематики. Найбільш важливим у цій політиці є відкритість і залучення до неї нових людей. Тільки таким чином у суспільстві можна сформувати розуміння, що таке гендерна політика, що вона несе собою захист і повагу до гідності кожної людини незалежно від статі» [1].

Саме на педагога покладена головна місія розвитку ідеології рівних прав і можливостей статей, оскільки система освіти є важливим агентом гендерної соціалізації нової генерації громадян України, яка може будуватись на принципах рівноправ'я статей, або, навпаки, містити певні форми гендерної нерівності. Традиції, звичаї, ментальність народу, взаємодія різних субкультур можуть нести в собі різні гендерні настановлення – як егалітаризм, так і сексизм, дискримінацію за статевою ознакою. Патріархальна (традиційна) соціалізація поділяє сфери діяльності на чоловічі та жіночі як домінуючі і підлеглі. Егалітарна (демократична) — пропагує рівність та взаємозамінність у різних сферах діяльності жінок та чоловіків як рівноцінних особистостей. Викликами нової соціокультурної реальності є формування гендерних компетентностей у всіх учасників соціокультурної взаємодії (дітей, батьків, вчителів) як ключових життєвих компетенцій, оскільки саме вони визначають вибір професійної діяльності, ефективність виконання сімейних і соціальних ролей, сфер самореалізації.

Сьогодні не можна якісно підготувати сучасного педагога без вивчення ним гендерної теорії, що вже давно стало професійною нормою в демократичних країнах. На першочерговості цих завдань та їх реалізації наголошує президент Національної академії педагогічних наук України Василь Кремень: «Культура дитиноцентризму та інноваційності повинна

визначати всю діяльність сучасного вчителя як у школі, так і поза її межами» [4, с. 412-413]. Мова йде про визнання самоцінності дитинства, особистісно-орієнтоване навчання і виховання у новій, розвивально-освітній парадигмі, системний підхід до гендерної соціалізації дитини на засадах гуманізму та демократизму.

Проблема впровадження гендерного підходу в сферу освіти на сьогодні є однією з найменш розроблених у вітчизняній практиці. Труднощі пов'язані передусім із його відносним новаторством в освітній практиці, неоднозначним трактуванням як гендерної термінології, так і її змістовного наповнення, стереотипізацією свідомості освітян тощо. Шлях до гендерної культури пролягає як через гендерну поінформованість (обізнаність), так і гендерну чуйність (уміння толерантно ставитись до браку якихось інтересів чи умінь через неможливість їх розвитку) та асертивність, які формують здатність протистояти статевим стереотипам. На думку вчених, зміст знань, необхідних для розвитку життєвої компетенції, спрацьовуватиме лише у тому випадку, коли процес навчання задає учню вектор індивідуальної смислотворчості. Якщо мати на увазі поняття гендерної освіти, то дискусії щодо проблеми її методів можна влучно охарактеризувати словами директора Інституту проблем виховання НАПН України І. Бега: «Виховання особистості досі залишається концептуально невизначеним, оскільки його методична організація вимагає кардинально відмінних теоретико-методологічних засад, які відмежовуються одна від одної своїм розумінням генези особистості. Найвідомішими в цьому плані є персонологічні концепції особистості, які об'єднуються на основі ідей гуманістичної психології» [2, с. 17].

Багаторічний досвід дослідження гендерних проблем та ознайомлення із досвідом зарубіжних країн дали можливість сформулювати власне бачення щодо подальшої інституалізації гендерно-освітніх механізмів у вищу школу. У процесі діяльності спільного з НАПН України Науково-дослідного центру з проблем гендерної освіти та виховання учнівської та студентської молоді, створеного на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, школи гендерної рівності розроблена та експериментально обґрунтовується модель егалітарної особистості фахівця-педагога, впроваджено інноваційні гендерно-освітні технології [3]. З'ясовані психолого-педагогічні умови розвитку егалітарних орієнтацій та активізації паритетних стосунків в учнівської та студентської молоді: організація діяльності особистості на засадах рівноправ'я статей, спрямування на андрогінність та асертивність поведінки, апробовані інтерактивні технології взаємодії вихователя і дитини, вчителя і учня, викладача і студента, експериментальне моделювання, особистісна орієнтація, партнерство та корекція міжстатевих взаємин на основі суб'єкт-суб'єктного підходу.

Одним із пріоритетних завдань гендерної просвіти є розширення кругозору бачення проблеми рівноправності статей у різних сферах людської життєдіяльності, прищеплення гендерної чуйності, здатності відстоювати

рівність стосунків. Принципами гендерної просвіти є: науковість, об'єктивність гендерних знань як головне підґрунтя розвінчування стереотипів; позитивізм і толерантність у ставленні до статей та міжстатевого спілкування; опора на власний життєвий досвід індивіда, критичне осмислення засвоєних настанов щодо «життя в статі»; суб'єктна позиція (позиція актора) як умова активізації гендерного самовизначення та саморефлексії в учбовому діалозі; подолання статевих стереотипів; рівноцінність «чоловічого» та «жіночого» начал в аналізі дидактичного матеріалу, відмова від стратегії маргіналізації жіночого як вторинного, меншвартісного.

В основу егалітарної моделі педагога-фахівця нами покладені провідні ідеї гуманістичної психології та педагогіки, принципи гендерного підходу як базового особистісно-егалітарного в особистісному розвитку та подальшій самореалізації внутрішнього потенціалу індивідуальності, формування гендерної чуйності в різноманітності взаємодій між статями, а саме принципи саморозвитку, культуродоцільності, діалогічного стилю спілкування, посередкованого втручання, аксіологічності, комплексності, цілісності тощо. Подальшими перспективами дослідження є формування егалітарного освітньо-виховного середовища задля прогностики вирівнювання можливостей самореалізації молодого покоління.

Література

1. Результати роботи Круглого столу «Інституціоналізація гендерної освіти: перспективи та ризики» (м. Київ, 5 грудня 2016 р.). URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/12/05/%E2%80%9Cu-pidruchnikax-ne-mae-buti-shtampiv,-shho-z-rannogo-viku-nav%E2%80%99yazuyut-shkolyaram-rovni-roliv/>
2. Бех І.Д. *Технологія інтимно-особистісного спілкування*. Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1. – С. 17-29.
3. Кравець В. П., Говорун Т. В., Кікінежді О. М. та ін. *Гендерні дослідження: прикладні аспекти* : [наук. монографія]; за наук. ред. В.П. Кравця. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. – 448 с.
4. Кремень В. Г. *Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору*. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 520 с.

УДК 377.011.33

Кляпетура М. В.,
старший майстер ДНЗ «Подільський центр ПТО»

РОЛЬ СТАРШОГО МАЙСТРА В ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Демократичні зміни в усіх сферах життя нашого суспільства, нові завдання, що стоять перед професійною освітою, вимагають радикальної демократизації управління закладами професійної освіти. А оскільки контроль є невід'ємною функцією всієї системи управління, то, природно, це диктує необхідність змінити підходи та змістити акценти у внутрішньому